

Петрова О.Б. Теоретичне підґрунтя та практичне застосування комунікативного методу навчання іноземних мов студентів ВНЗ // Проблеми та перспективи розвитку науки на початку третього тисячоліття у країнах Європи та Азії: матеріали XVIII Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (29 – 30 вересня 2015 р.). // Зб. науков. праць. – Переяслав-Хмельницький, 2015. – С. 149-151. (12735 зн.).

Основою визначається не навчання системі мови, а спілкуванню цією мовою. У межах такого підходу акценти на складі навчальних засобів змінюються і переходять з письмових текстів, вправ за вивченими граматичними правилами тощо на ситуативне моделювання реального спілкування.

Ключові слова: комунікативний метод, навчання спілкуванню іноземною мовою, ситуативне моделювання

Петрова О.Б. Теоретическая база и практическое применение коммуникативного метода обучения иностранным языкам студентов вузов // Проблемы и перспективы развития науки в начале третьего тысячелетия в странах Европы и Азии: материалы XVIII Международной научно-практической интернет-конференции (29-30 сентября 2015 г.) // Сборник научных работ. – Переяслав-Хмельницкий, 2015. – С. 149-151. (12735 зн.).

Основа определена как обучение не системе языка, а общению на этом языке. При таком подходе акцент в составе учебных средств меняется и переходит с письменных текстов, упражнений по выученным грамматическим правилам и под. на ситуативное моделирование реального общения.

Ключевые слова: коммуникативный метод, обучение общению на иностранном языке, ситуативное моделирование

Petrova O.B. Theoretical basis and practice of communicative approach to the L2 training of the university students // "Problems and prospects of the development of science at the beginning of the third millenium in Europe and Asia countries": proceedings of the XVIII International scientific practical internet conference (Pereyaslav-Khmel'nitskiy, 29-30 September 2015). // Research digest. – Pereyaslav-Khmel'nitskiy, 2015. – P. 149-151. (12735 symbols).

The basis is determined not as a training the system of the language but the L2 communication. In the frame of such approach the didactic aids focus is changed from the written texts and exercises for the studied grammar rules to the simulation of real communication situation.

Key words: communicative approach, training L2 communication, situation simulation

ТЕОРЕТИЧНЕ ПІДРУНТЯ ТА ПРАКТИЧНЕ ЗАСТОСУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОГО МЕТОДУ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ СТУДЕНТІВ ВНЗ

Сучасна професійна підготовка студентів немовних вищих закладів освіти невід'ємно пов'язана з опануванням іноземною мовою. Англійська мова як мова міжнародного фахового спілкування вимагає практичного володіння, оскільки майбутні спеціалісти мають застосовувати її для свого професійного зростання. Важливим є й те, що англійська мова слугує і професійно-особистісному розвитку впродовж навчання у ВНЗ і далі, саморозвитку, досягнення чого є одним із нагальних завдань сучасної педагогіки.

Англомовна комунікативна компетентність студентів немовних університетів відповідає напрямкам розвитку сучасного суспільства, яке безперечно ставить завдання готувати нове покоління не лише фахово освічених, а й, насамперед, готових до самостійної освіти впродовж усього життя.

Це передбачає, в тому числі, й використання англійської мови в самоосвітніх цілях. Спрямування до глобалізації в сучасному суспільстві висвітлює нові підходи до навчання іноземної мови. Інтеграція України у європейський та світовий простір підкреслює гуманітарну важливість ефективного оволодіння англійською мовою і спрямовує на досягнення комунікативної компетентності тих, хто вивчає іноземну мову.

У сучасних немовних університетах іноземна мова повинна стати компонентом у моделі підготовки фахівців, позаяк досягнення комунікативної компетентності нині визначають метою навчання іноземної мови у вищому навчальному закладі.

Різні автори багатоаспектно висвітлювали історію виникнення комунікативного підходу до навчання іноземних мов (D. Hymes, M. Swain, W. Littlewood, G. Widdowson, I. Зимняя, Ю. Пассов, О. Леонтьев та ін.) [1-4]. Як

відомо, історія методики викладання іноземних мов включає різноманітні методи та підходи, зокрема, граматико-перекладацький метод, прямий метод, навчання читання, аудіолінгвальний та аудіовізуальний методи, сугестивний, навчання мовчки, навчання в групі (корпоративний), перекладний, функціональний, натуральний підходи, тощо.

На початку 70-х років минулого століття методисти почали звертатися до опису реальної комунікації, що привело до зростання зацікавлення в розробках навчальних комунікацій, і тоді – до створення комунікативного напрямку у методиках викладання іноземних мов. Це було спричинено і проведеними дослідженнями в галузі теорії мовленнєвої діяльності, комунікації; метою стало наближення навчання до основ реального процесу спілкування.

Комунікативний метод навчання іноземної мови поширився у світі як ефективний та прагматично спрямований. Серед тих мовознавців, які започаткували розробки комунікативного навчання, значне місце посідає англійський вчений Henry Widdowson, американський Dell Hymes, який присвятив свої праці виробленню концепції комунікативної компетентності, а також такі видатні науковці, як Michael Alexander Kirkwood Halliday, William Littlewood, Hans Heinrich Stern та ін. [1-5].

Питанням комунікативного методу навчання, розробці форм, методів, систем навчальних засобів присвячено досить багато праць педагогів, як у недалекому минулому, так і сьогодні. Відомі праці І. Зимньої, О. Леонтьєва, Ю. Пасова, Г. Китайгородської та ін., нині – Ф. Бацевича, О. Кузнецової, О. Коваленко, В. Александрова, Т. Стеченко та ін. вітчизняних мовознавців-методистів.

Розробкою комунікативного методу (Communicative Language Teaching – CLT) тією чи іншою мірою займалось багато науковців. Помітне місце в розвідках комунікативного напрямку у викладанні іноземних мов посідають роботи S. Savignon, M. Berns, P. Corder, Teun A. van Dijk, D. Hymes, C. Faerch,

M.A.K. Halliday, G. Kasper, H. Stern, D. Nunan, E. Bialystok, J. Rubin, I. Thompson та ін. [1; 5; 6].

У методиці викладання англійської мови комунікативний підхід (Communicative Language Teaching – CLT) зазвичай розглядається як підхід до викладання (an approach to language teaching). Комунікативний підхід заснований на первинній функції мови – функції спілкування. Значний внесок у розробку комунікативного підходу у викладанні та формування CLT зробив австралійський лінгвіст М.А.К. Halliday [5].

У середині 70-х рр. 20-го ст. у праці "Learning how to mean: Explorations in the development of language" він обґрунтував лінгвістичну теорію функціонального користування мовою (systemic functional linguistic model of language) (М.А.К. Halliday) [5]. На основі комунікативної теорії мови, згідно з якою метою вивчення мови повинно бути формування комунікативної компетентності (communicative competence), він у межах функціонального підходу до вивчення дитиною першої мови визначив базові функції мови (інструментальна – instrumental, регуляторна – regulatory, інтеракціональна – interactional, персональна – personal, евристична – heuristic, імажінативна – imaginative, репрезентативна – representational).

Авторитетом у галузі прикладної лінгвістики та навчання і вивчення англійської мови є Henry G. Widdowson. Різномічні наукові інтереси Н. Г. Widdowson дозволили науковцю створити значні праці у прикладній лінгвістиці, англійській мові для спеціальних потреб, дискурсивному аналізі, глобалізації англійської мови, стилістиці та ін. Але все ж найбільш відомий його внесок до теорії та методики комунікативного навчання мови.

За Н. Widdowson [3], визначення обсягу вокабуляру та граматики іноземної мови, яка вивчається (second language (L2) vocabulary and grammar), значно вплинуло на зміни підходів та орієнтування на комунікативність у навчанні іноземної мови.

Н. Widdowson [3] навіть відзначав, що ті, хто розмовляє рідною мовою, можуть краще зрозуміти висловлювання, які не відповідають правилам граматики, але створені за допомогою правильного вокабуляру, ніж побудовані за допомогою правильної граматики, але з невідповідним словником ("native speakers can better understand ungrammatical utterances with accurate vocabulary than those with accurate grammar and inaccurate vocabulary") [3].

У своїх працях він приділив значну увагу добору лексикону другої мови, що вивчається. Він вказував, що в межах комунікативного підходу до навчання слід перенести акцент з переваги граматики та задовольнити правомочні претензії лексики ("...to shift grammar from its preeminence and to allow the rightful claims of lexis") [4, с.136].

Як відомо, граматика та словник є одними з основних контрольних аспектів при тестуванні на визначення рівня володіння англійською мовою. Утім, беручи за основу комунікативну теорію та методіку, британські методисти визначилися, що слід концентрувати увагу на 'vocabulary in use'. Це, безперечно, пов'язано з комунікативною компетенцією, яка є базовою для комунікативного навчання.

Саме Н. Widdowson висвітлив відмінність 'language in use' та 'language usage': "knowledge of use must of a necessity include knowledge of usage but the reverse is not the case" [3, с. 18].

Розробляючи основи теорії комунікації та комунікативного підходу до викладання, видатний мовознавець М.А.К. Halliday [5] визначив, що вивчення іноземної мови є, по суті, вивченням значень ("the learning of a language is essentially the learning of meanings" [5, с.1]. Підставою для цього узагальнення послужило розуміння того, що мова є продуктом соціальних процесів, вона виникає у суспільстві в кожного індивіда шляхом постійного обміну значеннями між мовцями.

У пошуках найефективніших шляхів та засобів навчити студентів "обміну значеннями" ("exchange meanings"), тобто іншомовній комунікації, за допомогою того лексичного обсягу, який вони опанували, педагоги застосували комунікативний підхід до навчання L2.

Таких чином, у працях прибічників комунікативного навчання, лексика є важливою ланкою, якій у навчанні підпорядковується граматики; слова йдуть перед структурами. Так, Н. Widdowson підкреслює, що комунікативна компетенція визначається не знанням граматичних правил, а запасом заздалегідь змонтованих моделей ("communicative competence is not a matter of knowing rules, but a matter of knowing a stock of partially pre-assembled patterns" [4, с.135]).

В аудиторній роботі фокусування уваги на лексичному запасі має низку переваг, оскільки це дозволяє викладачеві підкреслити особливості узуального використання, висвітлити найчастотніші слова та вирази, виділити для студентів з усіх значень лексеми найважливіші для мети навчання у даній групі значення, презентувати зразки використання.

Важливим для комунікативного підходу є те, що це необхідна інформація для студентів для подальшого професійного спілкування за допомогою англійської мови. Ця інформація, яку студенти отримують на занятті в класі, є для них прагматичною, тому що вони тренуються на заняттях застосовувати її в професійних ситуаціях.

Викладач в аудиторії може заохочувати студентів застосовувати в ситуаціях вже відомі студентам слова в нових значеннях, незалежно від їх рівня володіння англійською мовою [7, с. 155].

Перемикання уваги на лексику не означає, втім, що педагоги мають оминати вивчення граматики на аудиторних заняттях. Навпаки, лексика та граматики неподільні за природою та повністю взаємозалежні ("lexis and grammar are considered inseparable in nature and completely interdependent" [7, с.

155], тобто студенти повинні працювати водночас і з граматикою, і лексикою, оскільки слова надають зразки значень та їх застосування, а граMATика – складається зі структур та класифікує слова відповідно до таких структур. Британські методисти вважають, що саме при аудиторній роботі ("in the classroom") викладачі повинні приділяти більше уваги лексичним елементам, тому що надмірне захоплення граматикою виштовхує роботу зі створення вокабуляру, додавання до нього нових значень на периферію.

При такій увазі до лексичного компонента комунікативного заняття не слід забувати, що особливої ваги набуває добір лексем та їх значень для навчання, зокрема професійному спілкуванню.

До розвитку комунікативного підходу вчених підштовхнули спостереження та ідеї, які з'являлися в практиці навчання іноземної мови. Аналіз реальної комунікації свідчив, що фокусування лише на вивченні структури мови не є адекватним з погляду реалізації мети навчитися спілкуватися іноземною мовою.

Н. Widdowson запропонував концентрувати у викладанні увагу на тому, що реально допоможе студентам у засвоєнні англійської мови як другої (L2). А це вбачалося в необхідності для студентів отримувати не лише традиційні знання зі структури мови, а й набувати комунікативних навичок та функціональної компетенції [3, 4].

Таким чином, одним із засадничих принципів CLT є залучення тих, хто навчається L2, до змістовного спілкування іноземною мовою для досягнення рівня комунікативної швидкості у другій мові. Так, йдеться про вироблення студентами комунікативної компетентності (communicative competence), або здатності до спілкування (D. Hymes) [1].

Одним із базових для комунікативного підходу є формування комунікативних умінь (communicative proficiency), що безпосередньо пов'язано з розумінням системи комунікативних значень іноземної мови, яка вивчається,

та її комунікативного (функціонального) потенціалу (D. Wilkins) [8], що наближає навчання до реального спілкування іноземною мовою.

Отже, основою навчання визначається не навчання системі мови, як це ставилося за мету при традиційному вивченні англійської мови, а саме спілкуванню цією мовою. У межах такого підходу змінюються акценти на складі навчальних засобів і переходять з письмових текстів, вправ на вивчені граматичні правила тощо на ситуативне моделювання реального спілкування.

Література:

1. Hymes D. H. On Communicative Competence // J. B. Pride, J. Holmes (eds). Sociolinguistics. Selected Readings. – Harmondsworth: Penguin. – P. 269-293.
2. Littlewood W. Communicative language teaching. – CUP, 1990. – 168 p.
3. Widdowson H. G. Usage and Use // Teaching Language as Communication. – Oxford: Oxford University Press, 1978. – P. 1-21.
4. Widdowson H. G. Knowledge of language and ability for use // Applied linguistics. – 1989. – № 10 (2). – P. 128-137.
5. Halliday M. A. K. Learning how to mean: Explorations in the development of language. – London: Edward Arnold, 1975.
6. Savignon S. J., Berns M. S. (eds.) Communicative language teaching: Where are we going? // Studies in Language Learning. – 1983. – № 4 (2).
7. Sinclair J. M., Renouf A. A. lexical syllabus for language learning // R. Carter, M. McCarthy (eds). Vocabulary and language teaching. – Harlow: Longman, 1988.
8. Wilkins D.A. Linguistics in language teaching. – London: Edward Arnold, 1972.